

3.5.2021

EOAK/4665/2018

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Minna Verronen

ENNALTA ILMOITTAMATON TARKASTUS: KUUMANIEMEN RYHMÄKOTI, 20.9.2018

Tarkastuskohde Kuumaniemen ryhmäkoti, Kemijärvi

Tarkastusajankohta 20.9.2018 klo 14.00 – 17.00

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Minna Verronen
Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntija Mikko Joronen
Notaari Sanna-Kaisa Frantti
Asiantuntijalääkäri Jarmo Körkkö

Osallistujat tarkastuskohteesta:

Lähihoitaja
Hoitoapulainen (osan aikaa)

Tarkastuksen tyyppi OPCAT
CRPD

1 HAVAINNOT JA OIKEUSASIAMIEHEN KANNANOTOT

1.1 Yleiskuvaus tarkastuskohteesta

Kemijärven kaupungin Kuumaniemen ryhmäkoti sijaitsee kaupungin keskustan tuntumassa uudehkossa rakennuksessa. Ensimmäiset asukkaat muuttivat ryhmäkotiin 1.9.2016. Kuumaniemen ryhmäkoti tarjoaa vaikeavammaisten asumispalveluja. Kuumaniemen ryhmäkodin henkilöstö työskentelee kolmivuorotyössä (lähde: www.kemijarvi.fi/kehitysvamma palvelut).

Kuumaniemen ryhmäkoti on 12-paikkainen tehostetun palveluasumisen ryhmäkoti. Tarkastushetkellä nuorin asukkaista oli yli 30-vuotias ja vanhin yli 70-vuotias. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan 6 asukasta asui ryhmäkodissa vakituisesti, joiden lisäksi 4 asiakasta oli muuttovalmennuksessa (asiakkaat yöpyivät toisinaan ryhmäkodissa) sekä jaksoilla kävi 3 asiakasta.

Asiakkaat olivat aiemmin asuneet muun muassa Rovaniemellä sijaitsevassa Kolpeneen palvelukeskuksessa.

1.2 Itsemääräämisoikeuden edistäminen ja rajoittaminen

Kannanotot

- 1.2.1 **Oikeusasiamies kiinnittää huomiota kehitysvammalain rajoitustoimenpiteistä tehtävään päätöksentekoon silloin, kun asiakkaan käytössä on säännönmukaisesti ja pitkäkestoisesti rajoittava väline, kuten sängystä putoamista estävä väline tai pyörätuolin turvavyö (laki kehitysvammaisten erityishuollosta 42 k § 3 mom., jatkossa kehitysvammalaki). Rajoitustoimenpiteen käytön yleisten edellytysten ja rajoittavien välineiden käyttöä päivittäisissä toiminnoissa koskevien erityisten edellytysten täytyessä on kehitysvammaiselle henkilölle tehtävä kehitysvammalain mukainen kirjallinen muutoksenhakukelpoinen päätös.**
- 1.2.2 **Oikeusasiamies korostaa yleisellä tasolla, että valvottaessa kehitysvammaisen henkilön liikkumista on erityisesti huolehdittava myös siitä, ettei muiden henkilöiden liikkumisvapautta rajoiteta.**

Tarkastushavainnot ja perustelut kannanotoille

- 1.2.1 Tarkastuksen yhtenä painopistealueena oli havainnoida ja arvioida rajoitustoimenpiteiden käyttöä ja sitä koskevaa päätöksentekoa ryhmäkodissa. Yksilön itsemääräämisoikeus on yksi YK:n vammaisyleissopimuksen kantavista periaatteista. Kehitysvammalain 42 §:n mukaan erityishuollossa olevalle henkilölle on turvattava mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan.
- Tarkastuksella saadun tiedon mukaan rajoitustoimenpiteinä oli viime aikoina ollut käytössä rajoittavien välineiden tai asusteiden käyttö päivittäisissä toiminnoissa (muun muassa sängyn laitojen nosto) ja valvottu liikkuminen. Lisäksi ryhmäkodissa oli käytetty kehitysvammaisen henkilön omassa huoneessa rauhoittumista siten, että joku henkilökunnasta pysyttelee häneen kuuloetäisyydellä koko ajan. Myös kiinnipito-tilanteita oli saadun tiedon mukaan ollut toisinaan. Lisäksi joidenkin asiakkaiden huoneissa oli käytössä liiketunnistin ovessa yöaikaan.
- Tarkastuksella tuli esille, että rajoitustoimenpiteinä oli käytössä muun muassa sängyn laitojen nosto. Lisäksi keskusteltiin asiakkaasta, joka oli tarkastushetkellä kiinnitettynä turvavyöllä (haaravyö tms.) pyörätuoliin, jolla hän liikkui ketterästi.
- Tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan pyörätuolissa istuvalle kehitysvammaiselle asukkaalle ei ollut tehty rajoittavan välineen käytöstä muutoksenhakukelpoista päätöstä, koska hän oli kiinnitettynä pyörätuoliin tuolin turvavöin eikä silloin tarvitsisi tehdä rajoitustoimenpiteestä päätöstä.
- Kehitysvammalain 42 k §:n 1 momentin mukaan jos erityishuollossa olevan henkilön terveys tai turvallisuus muutoin todennäköisesti vaarantuisi, toimintayksikön henkilökuntaan kuuluva sosiaali- ja

terveydenhuollon ammattihenkilö voi käyttää henkilöllä tuolista putoamista estävää välinettä lyhytaikaisesti päivittäisten toimintojen ajan (kuten henkilön ruokailun ja muiden vastaavien päivittäisten toimintojen ajan) tai sängystä putoamista estävää välinettä, joka ei rajoita henkilön raajojen tai kehon liikkeitä. Tällaisella välineellä tarkoitetaan esimerkiksi geriatrasta tuolia tai pyörätuolin putoamista estävää turvavyötä (STM:n vastine sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle 29.1.2016). Säännöksen 2 momentin mukaan rajoittavan välineen on täytettävä terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetun lain mukaiset vaatimukset. Rajoitettavaa välinettä voidaan käyttää vain välttämättömän ajan ja ainoastaan tarkoituksensa mukaisella tavalla.

Kehitysvammalain 42 k §:n 3 momentin mukaan jos rajoittavan välineen tai asusteen käyttö on säännönmukaista ja pitkäkestoista, tekee rajoittavan välineen tai asusteen toistuvasta käytöstä kirjallisen päätöksen enintään kuuden kuukauden ajaksi toimintayksikön vastaava johtaja.

Asiassa näyttäisi siltä, että kyseinen asiakas on säännönmukaisesti ja pitkäkestoisesti kiinnitettynä pyörätuoliin. Lisäksi tarkastukselle tuli esille, että ryhmäkodissa on joillakin asukkailla käytössä sängynlaidat. Tällaisissa tilanteissa tulee toimintayksikön vastaavan johtajan tehdä kirjallinen päätös rajoitustoimenpiteen käytöstä.

1.2.2

Tarkastuksella todettiin, että ryhmäkodin ulko-ovet pidetään molempiin suuntiin lukittuina turvallisuussyistä. Koska asumisyksikössä asui myös asiakkaita, joille ei ollut tehty liikkumisen rajoituspäätöstä, on tärkeää huolehtia siitä, että kyseiset asiakkaat pääsevät vapaasti liikkumaan ulos (oma ulko-oven avain tms.) niin halutessaan.

1.2.3 Muut havainnot

Tarkastuksella tuli esille, että Kolpeneen palvelukeskus oli järjestänyt itsemääräämisoikeuskoulutusta (yhteensä 16 tuntia) ryhmäkodin henkilökunnalle. Keskusteltiin rajoitus- ja turvaamistoimenpide termien käytöstä ja merkityksestä. Asiakas voidaan nähdä hoidon ja huolenpidon kohteena tai niihin osallistuvana toimijana. Kehitysvammalain mukaan erityishuollossa olevalle henkilölle on turvattava mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan.

Itsemääräämisoikeuden toteutumisen kannalta on tärkeää, että asiakkaiden ja henkilökunnan välillä on toimiva vuorovaikutus ja että henkilökunta mukauttaa ilmaisuun asiakkaan kommunikointitarpeita vastaavaksi. Kommunikoinnin tukena ryhmäkodissa käytetään kuvakortteja. Ryhmäkodissa ei ollut käytössä induktiosilmukkaa eikä ryhmäkodissa asunut heikkokuuloisia asukkaita.

1.3 Päätökseen liitettävä muutoksenhakuohjaus

Kannanotot

1.3.1

Oikeusasiamies kiinnittää Kemijärven vammaispalveluiden huomiota vammaispalvelua koskevan päätöksen valitusosoituksen asianmukaisuuteen. Oikeusasiamies korostaa, että viranomaisen

on varmistuttava siitä, että sen käyttämät lomakkeet tai päätös-pohjat, joilla puututaan asiakkaan oikeuksiin tai velvollisuuksiin tai joiden pohjalta laaditaan asiakkaalle päätös, jossa päätetään hänen oikeudestaan palveluihin, ovat virheettömiä, selkeitä ja asiakkaalle ymmärrettäviä

- 1.3.2 **Oikeusasiamies suosittaa, että kehitysvammaisten erityishuoltoa ja rajoitustoimenpiteitä koskevien päätösten muutoksenhakuohjaukseen/valitusosoitukseen lisätään maininta muutoksenhaun maksuttomuudesta tai mahdollisesti perittävistä tuomioistuinmaksuista.**

Käytettävissä olevat asiakirjat

- 1.3.1 Oikeusasiamiehen kansliaan saapuneissa asiakirjoissa oli viranhaltijan 31.8.2016 tekemä päätös (4 §), jossa asiakkaalle oli myönnetty sosiaalihuoltolain mukainen asumispalvelu ja asumiseen liittyvä päiväpalvelu Kuumaniemen ryhmäkodissa 1.9.2016 alkaen. Päätöksen kohdassa oikaisuvaatimusaika, sisältö ja toimittaminen todettiin, että tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain (1455/2016) nojalla muutoksenhakijalta peritään oikeudenkäyntimaksua hallinto-oikeudessa 250 euroa.

Kuitenkin tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain 5 §:n mukaan maksua ei peritä yksityishenkilön vireille panemissa sosiaalihuoltolaissa eikä terveydenhuoltolaissa tarkoitettua palvelua tai etuutta koskevissa asioissa.

Lisäksi kehitysvammaisten erityishuoltoa koskevissa päätöslomakkeissa oli todettu muutoksenhakupaikaksi lääninhallitus, mutta osoitteena oli mainittu oikein Lapin aluehallintovirasto.

- 1.3.2 Jälkikäteen saaduista asiakirjoista ilmeni, että rajoitustoimenpidepäätöksistä, joista voi valittaa hallinto-oikeuteen, ei ollut mainintaa muutoksenhaun maksuttomuudesta.

Oikeudenkäyntimaksujen ilmoittamisesta hallintoviranomaisten valitusosoituksissa ei ole laissa erikseen säädetty. Oikeusasiamiehen lailisuusvalvonnassa on kuitenkin vakiintuneesti pidetty tärkeänä, että valitusosoituksessa kerrotaan selvästi oikeudenkäyntimaksun perimisestä samoin kuin muutoksenhaun maksuttomuudesta, koska maksuista ilmoittaminen etukäteen edistää perustuslain 21 §:ssä turvattua hyvää hallintoa ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista. Valitusosoituksessa annetulla ohjauksella toteutetaan hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvaa palvelu- ja neuvontavelvollisuutta.

1.4 Henkilöstömitoitus ja asiakkaan oikeus saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista

- Kannanotot **Oikeusasiamies toteaa yleisellä tasolla, että ryhmäkodin henkilöstömitoituksessa tulee asianmukaisesti huomioida uusien asiakkaiden yksilölliset palvelutarpeet sekä arvioida ryhmäkodissa jo**

asuvien asiakkaiden toimintakyvyn muutokset hoitoisuudessa. Henkilöstömitoitusta tulee muuttaa tarvittaessa.

Oikeusasiamies korostaa, että kaupunki on vastuussa siitä, että asiakkaille tehdyt palvelupäätökset vastaavat heidän palveluntarvettaan ja että henkilöstön määrä vastaa asiakkaiden tarpeita.

Oikeusasiamies toteaa yleisellä tasolla, että ryhmäkodin henkilökunnalla on oikeus ja velvollisuus selvittää ja ohjeistaa asiakkaalle tai hänen omaiselleen tai lailliselle edunvalvojalle erilaisista toimenpidevaihtoehdoista, kuten henkilökohtaisesta avusta.

Tarkastuksen jälkeen esille tulleita asioita

Ryhmäkodin henkilökunta oli tarkastuksen jälkeen yhteydessä tarkastuspöytäkirjan laatijaan puhelimitse ja sähköpostitse. Yhtenä esiin nostetuista asioista oli asiakkaiden mahdollinen tarve henkilökohtaiseen avustajaan ja kyseisen avun toteuttaminen sekä henkilökunnan menettely tällaisissa tilanteissa.

Oikeusasiamies piti myönteisenä asiana sitä, että saadun selvityksen mukaan tarkastuksen jälkeen viranhaltija oli tehnyt kahdelle ryhmäkodissa asuvalle asiakkaalle myönteiset päätökset henkilökohtaisesta avusta.

Käytettävissä olevista asiakirjoista ilmeni, että lähtökohtaisesti asiakkaiden tarve henkilökohtaiseen apuun ryhmäkodin ulkopuolisiin toimiin (kuten kaupassa käyntiin ja ulkoiluun) on huomioitu ryhmäkodin henkilökunnan mitoituksessa. Omavalvontasuunnitelman mukaan ryhmäkodissa työskentelee sairaanhoitaja, 9 lähihoitajaa ja 3 hoitoapulaista siten, että henkilöstö toimii kolmessa vuorossa. Lähes kaikille ryhmäkodissa asuville oli selvityksen mukaan tehty erityishuolto-ohjelma (laki kehitysvammaisten erityishuollosta 34 §).

Kehitysvammalain 42 a §:n 4 momentin mukaan erityishuollon toimintayksikössä on oltava sen toimintaan ja erityishuollossa olevien henkilöiden erityisiin tarpeisiin nähden riittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja muuta henkilökuntaa.

Lainsäädännössä ei ole nimenomaisia säännöksiä henkilöstön mitoituksesta, joiden avulla voitaisiin yksiselitteisesti arvioida henkilöstön riittävyttä. Lainsäädäntöön ei myöskään sisälly hoitohenkilöstön ja tehostetussa asumispalvelussa asuvien välistä suhdelukua koskevia säännöksiä.

Asiakkaiden toimintakyky ja avun tarve on henkilöstön mitoittamisen peruslähtökohta. Asiakkaiden määrä ja heidän palveluntarpeensa viime kädessä ratkaisee, mikä on kussakin yksikössä riittävä henkilöstömitoitus ja millaista osaamista henkilökunnalta edellytetään. Oikeusasiamies pitää tärkeänä, että henkilöstön mitoituksen arvioinnissa otetaan huomioon asiakkaiden toimintakyvyssä tapahtuneet

muutokset siten, että ratkaisevaa on asukkaiden todellisen ohjauksen, hoidon ja valvonnan tarve.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystyöpalvelut.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä sosiaalihuollon asiakaslaki) mukaan sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista. Sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:n mukaan sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen.

Kyseisen säännöksen perustelujen (HE 137/1999 vp) mukaan tiedon saaminen on myös olennainen osa asiakkaan ja hänen asioitaan käsittelevän ja ratkaisevan sosiaalihuollon henkilöstön välisen luottamuksen kehittämisessä. Henkilöstön tulisi antaa selvitys asiakkaalle avoimesti ja oma-aloitteisesti eikä vain hänen pyynnöstään. Asiakkaalle tulee myös kertoa vaihtoehtoiset palvelut ja tukitoimet, joihin asiakkaalla mahdollisesti on oikeus.

Jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa (sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n 1 momentti).

1.5 Muita havaintoja

1.5.1 Palvelu- ja hoitosuunnitelman tarkistaminen

Oikeusasiamies kiinnittää huomiota siihen, että kehitysvammalain mukaan palvelu- ja hoitosuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään 6 kuukauden välein.

Käytettävissä olevista asiakirjoista ilmeni, että 5.6.2018 laaditussa ja 6.6.2018 osastonhoitajan hyväksymässä palvelu- ja hoitosuunnitelmassa kohdassa 7 todetaan, että palvelusuunnitelma tarkistetaan 30.6.2020 tai tarpeen tullen aikaisemmin. Kehitysvammalain 42 a §:n 1 momentin mukaan palvelu- ja hoitosuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään 6 kuukauden välein, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta.

1.5.2 Tilat ja esteettömyys

Tilat olivat modernit ja siistit. Rakennus ja piha-alue olivat tarkastajien mielestä esteettämiä ja liikuntarajoitteisten liikkuminen oli huomioitu.

Ryhmäkodin käytävillä oli kaiteet ja riittävästi tilaa liikkumisen apuvälineiden käytölle.

Ryhmäkodissa oli aistihuone, joka ei kuitenkaan saadun tiedon mukaan ollut sisustettu siten, että asiakkaat olisivat voineet sitä käyttää, koska huone toimi tarkastushetkellä varastona. Sitten aistihuonetta on sisustettu (tapetoitu ja laitettu valonauhat ym.) asiakkaiden käyttöön sopivammaksi ja se on saadun tiedon mukaan ollut toisinaan käytössä, mutta käyttöä voisi henkilökunnan mukaan olla vielä enemmänkin.

Kannanotto

Oikeusasiamies pitää tärkeänä, että erityishuollossa ja tehostetussa palveluasumisessa asuvien toimintakykyä ja elämän laatua tuetaan ja edistetään niin paljon kuin se on mahdollista asianmukaisin kalustein, välinein ja tilaratkaisuin. Toimitilojen käytössä on huomioitava asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja edellytykset, esteettömyys ja yksityisyyden suoja sekä toimitilojen on tuettava asiakkaiden sosiaalista vuorovaikutusta (sosiaalihuoltolain 30 §:n 4 mom.).

Oikeusasiamies kannustaa käyttämään säännönmukaisesti aistihuonetta ja kiinnittämään huomiota erityisesti niiden asukkaiden mahdollisuuksiin käyttää aistihuonetta virkistymiseen, joiden mahdollisuudet päästä osallistumaan ryhmäkodin ulkopuolisiin toimintoihin on rajoittunut.

1.6 Oikeusasiamiehen tiedonsaantioikeus

Tarkastuksella ei pyynnöstä huolimatta saatu jäljennöksiä asiakirjoista, kuten rajoitustoimenpidepäätöksistä, minkä vuoksi niitä pyydettiin kirjallisesti erikseen tarkastuksen jälkeen.

Oikeusasiamies pyytää Kemijärven kaupungin vammaispalveluita huolehtimaan siitä, että henkilökunnan tiedossa on asiakirjajulkisuuteen liittyvät säännökset.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) 11 c §:ssä on säädetty oikeusasiamiehen ja hänen määräämiensä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehen oikeudesta kansallisen valvontaelimen tehtäviä hoitaessaan saada salassapitosäännösten estämättä viranomaisilta ja toimipaikkojen ylläpitäjiltä tiedot toimipaikoissa pidettävien vapautensa menettäneiden henkilöiden määrästä, toimipaikkojen määrästä ja sijainnista sekä vapautensa menettäneiden kohTELUSTA ja oloista samoin kuin muut valvontaelimen tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset tiedot.

Eduskunnan oikeusasiamiehen tietojensaantioikeudesta on säädetty perustuslaissa. Perustuslain 111 §:n mukaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

2 TOIMENPITEET

Tarkastuksen havainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle.

Oikeusasiamies päätti saattaa edellä kohdissa 1.1-1.6 esitetyt kannanotot ja niihin liittyvät pyynnöt, suositukset ja kehotukset sekä muut tarkastushavainnot Kuumaniemen ryhmäkodin ja Kemijärven vammaispalveluiden tietoon ja tarvittavia toimenpiteitä varten.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään edellä todetussa tarkoituksessa Kuumaniemen ryhmäkodille ja Kemijärven kaupungille (vammaispalveluille).

Oikeusasiamies kehottaa käsittelemään tarkastuspöytäkirjassa esitetyt havainnot ja oikeusasiamiehen kannanotot yhdessä ryhmäkodin henkilökunnan kanssa. Lisäksi tarkastuspöytäkirja pyydetään asettamaan henkilökunnan sekä asiakkaiden ja heidän omaistensa nähtäville helposti saavutettavaan paikkaan, esimerkiksi toimintayksikön ilmoitustaululle.

Tähän pöytäkirjaan on kirjattu asioita, joita tarkastuksella on havaittu tai joista on tarkastuksen aikana keskusteltu tai joita on tullut esille tarkastuksen jälkeen käydyissä keskusteluissa. Tarkastuskohteessa voi olla perus- ja ihmisoikeusongelmia, jotka eivät ole tulleet esille tarkastuksen aikana.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään tiedoksi myös Lapin aluehallintovirastolle.

Liitteet:

Liite 1. Oikeusasiamiehen tehtävistä ja tarkastuksen toimittamisesta

Liite 2. Saadut asiakirjat

Liite 1. OIKEUSASIAMIEHEN TEHTÄVISTÄ JA TARKASTUKSEN TOIMITTAMISESTA

1 YLEISTÄ TARKASTUKSEN TOIMITTAMISESTA

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräyksestä.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä tehtävässä oikeusasiamies tekee tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä, kuten esimerkiksi erilaisiin laitoksiin, hoitopaikkoihin tai asumisyksiköihin. Tarkastukset voivat olla ennalta ilmoitettavia tai ennalta ilmoittamattomia ja niitä voidaan tehdä viikonpäivästä ja vuorokauden ajasta riippumatta. Oikeusasiamies voi käyttää apunaan asiantuntijoita hoitaessaan kansallisen valvontaelimen tehtävää.

Tarkastuksen toimittamiseksi oikeusasiamiehellä ja hänen määräämälään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä toimipaikan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti vapautensa menettäneiden henkilöiden ja toimipaikan henkilökunnan sekä muiden sellaisten henkilöiden kanssa, jotka voivat antaa tarkastuksen kannalta merkityksellisiä tietoja. Kansallisen valvontaelimen tehtäviä hoitaessaan oikeusasiamiehellä ja kanslian virkamiehellä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaisilta ja toimipaikkojen ylläpitäjiltä tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Tarkastukselle kutsutulla asiantuntijalla on samat toimivaltuudet (Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 b §, 11 c § ja 11 g).

YK:n vammaissopimuksen ratifiointin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen, rajoitustoimenpiteiden käyttöön, osallistumisen mahdollisuuksiin sekä toimitilojen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin seikkoihin.

LIITE 2. SAATU SELVITYS JA ASIAKIRJA-AINEISTO

Ennen tarkastusta Kemijärven kaupunkia pyydettiin toimittamaan Kuumaniemen ryhmäkodin esite, omavalvontasuunnitelma ja asiakkaiden lukumäärä ja iät. Asiakirjoja pyydetäessä ei ilmoitettu, että ne tulevat tarkastusta varten.

Tarkastuksen jälkeen Kemijärven kaupunkia pyydettiin toimittamaan seuraavat asiakirjat:

- 1) 10 viimeisintä HaiPro- ilmoitusta
- 2) 3 asiakkaan palvelu- ja hoitosuunnitelmat

- 3) 3 asiakkaan päivittäiskirjaukset syyskuun ajalta
- 4) 3 asiakkaan erityishuolto-ohjelmat ja
- 5) kuluvana vuonna tehdyt rajoitustoimenpidepäätökset.

Kaupungin vammaispalvelujohtaja lähetti pyydetyt asiakirjat 27.9.2018 päivätyin saatteen mukana.

Lisäksi vammaispalvelujohtaja toimitti pyynnöstä erikseen kahden asiakkaan palvelu- ja hoitosuunnitelmat ja erityishuolto-ohjelmat sekä heitä koskevat päivittäiskirjaukset vuoden 2018 syyskuun ajalta.